

Ko premine oseba, ki je oblikovala tvojo poklicno pot in je bila več kot trideset let neopazno, a vendar vseskozi nekako navzoča v tvojem življenju in ob tvojem delu, to v človeku pusti določeno praznino, ob kateri je pogosto težko najti besede o njej. A profesor Gantar je bil človek, ki v mislih in spominih ne more pustiti praznine; le prijetne spomine in zanimiva doživetja. Naj v mozaik spomina nanj na kratko dodam nekaj bolj osebnih segmentov, nekaj nanizanih utrinkov iz različnih obdobji srečevanja z njim.

Ob novici o njegovi smrti sem začel razmišljati, kdaj sem ga pravzaprav prvič srečal. Spomnil sem se, da nam je o njem kdaj pa kdaj pri pouku latinščine spregovorila naša, na žalost tudi že pokojna profesorica Marija Hvala, in sicer vedno z veliko mero občudovanja in spoštovanja. Večkrat nam je predstavila njegovo delo, posebej prevode, ki so redno izhajali pri različnih založbah. Tako je njegovo ime zame že takrat, v zgodnjem gimnazijskem obdobju, postalo sinonim za odlična prevodna dela iz antike. A spominjam se, da sem se osebno z njim prvič srečal že v svojih dijaških dneh, kmalu po prihodu v Ljubljano. Kot dijak sem v družbi prijateljev proste ure pogosto preživljal na rekreaciji na Golovcu. In tisto, kar se mi je prav posebej vtisnilo v spomin, je bil gospod, ki sem ga velikokrat srečal, ko jo je z odločnim in hitrim korakom ubiral v smeri proti Bizoviku. Posebej pozornost vzbujajoče na njem pa je bilo dejstvo, da je bil vedno brezhibno urejen, s kravato, navadno v plašču in aktovko v roki in prav neverjetno bujno frizuro. Najina srečanja so bila tedaj omejena na vljudnostni »dober dan« in občasno krajši klepet o tem in onem. Gospoda nisem poznal, pa tudi spomin nanj je nekoliko obledel. Šele leta pozneje, ko je bil študij že za mano in sem bil že zaposlen, sem nekoč na novoletnem srečanju v pogovoru s profesorjem Gantarjem izvedel veliko o njegovih hribolazniških in gorniških podvigih, pa tudi to, da je nič kolikokrat šel iz službe domov peš čez Golovec. In tedaj me je, po toliko letih, prešinilo spoznanje, da sva pravzaprav že kar stara znanca, čeprav tega nisva vedela.

Naslednji zanimiv dogodek, povezan z njim, je bil ob informativnem dnevu, ko nas je prišla res peščica – to je trije študentje –, na oddelk pozanimat se glede možnosti študija na Oddelku za klasično filologijo. Po nekajminutnem čakanju je skozi vrata prišel profesor Gantar in začel svojo predstavitev; vendar je ta potekala tako, kot da nas je v predavalnici tristo, ne le mi trije. Dejstva so se nizala: predstavljal nam je študij in kaj nam ponuja, potek, trajanje, študijsko gradivo, pogoje, pa seveda predpogoje, za katere je bilo po njegovo samo po sebi umevno, da bodo izpolnjeni. Še danes se spomnim njegovega stavka: »No, pa seveda: znanje vsaj treh ali štirih jezikov se razume samo po sebi, med njimi predvsem nemščine, da boste lahko študirali po kvalitetni tujejezični literaturi.« In v podobnem vzdušju se je naše informativno srečanje nadaljevalo skoraj polno uro. Še danes se spomnim, da sem imel ves čas v grlu precejšen cmok, enako pa tudi oba moja sotrpina, ki sta bila v predavalnici. Po končani predstavitvi se je profesor Gantar prijazno poslovil od nas in izrazil

upanje, da se jeseni vidimo; mi trije pa smo precej bledih obrazov zapustili fakulteto. Dva sva se jeseni res vrnila; tretjega nismo več videli.

Pri njem smo imeli v času študija veliko študijskih obveznosti: poleg pregleda antične književnosti nam je predaval tudi metriko ter različne teme s področja grške in rimske književnosti: antično dramatiko, filozofijo v Rimu ... Pri njem pa smo opravljali tudi precej kolokvijev; na kolokvijih je bil navadno precej bolj prizanesljiv kot profesor Simoniti. V predavalnico je vedno prihajal z predavanji, natipkanimi na že precej porumenelih listih, ki so bili povsem popisani z njegovimi dopolnili. Nič kolikokrat se je med predavanjem zgodilo, da se je spomnil kakšne malenkosti in si jo je takoj zabeležil na list, včasih kar s flomastrom za pisanje na tablo. Liste je vedno odložil ali na mizo ali na predavateljski pult, nato pa je večinoma predaval na pamet, navadno se je sprehajal in še posebej rad je, kadar se je zatopil v kakšno temo, gledal skozi okno. Po končanem predavanju je vedno vzel pisalo in na liste s predavanji ostro začrtal, do kod je prišel s snovjo, včasih tako ostro, da je list tudi preluknjal.

Na predavanja je prihajal vedno urejen, največkrat v obleki, vedno pa v srajci in kravati. Sicer ni bil visokorasel, vendar pa je iz njegove pojave vedno izžarevalo neko umirjeno dostojanstvo. Kot predavatelj je imel izjemen nastop, ki je bil vedno jasen, prepričljiv, pogosto nekoliko privzdignjen, vedno z vsebinskimi poudarki in jezikovno bogat; verjetno bi ga najbolje opisal, če bi dejal, da ga je zaznamovala neka slogovno in jezikovno vznesena retorika. In vanj je vedno znal vnesti tudi dovtipne elemente, s katerimi je velikokrat popestril še tako zahtevne in resne vsebine. Najbolj zanimive pa so bile njegove predavateljske digresije, v katerih je predstavil kako podtemo znotraj predavanja ali seminarja; to so bile za nas poslušalce vedno prave strokovne in retorične poslastice. Včasih je vanje navrgel tudi kak utrinek iz svojih spominov in preteklih doživetij. Posebej hudomušno se je rad spomnil svojih vojaških dni, kot na primer na seminarju ob branju Sofoklovega *Ajanta*, ki je prežet z vojaško tematiko; ob tem smo bili deležni tudi vrste anekdot in zanimivosti. To pa so bili tudi redki utrinki, v katerih je povedal kaj o sebi; sicer je bil za nas študente precejšnja enigma. Na obsežnejše podatke o njem smo čakali vse do izida njegovih spominov.

Na njegovih seminarjih smo navadno brali in obravnavali besedila, s katerimi se je ukvarjal tudi sam. Tako smo v drugem letniku prevajali izbrane vsebine iz *Atiških noči* Avla Gelijs; v tretjem letniku, v obdobju, ko je sam sodeloval pri pripravi standardnega prevoda Svetega pisma, smo prevajali Hieronimove prevajalske uvode k posameznim knjigah, skozi katere smo se seznanjali s Hieronimovimi prevajalskimi prijemi in načeli. Posebej pa sta se mi vtisnila v spomin dva seminarja, povezana s področjema, ki sta bila prof. Gantarju še posebej blizu. Prvi je grški seminar, na katerem smo brali Sofoklovo tragedijo *Ajant*, na katerem nam je zelo subtilno in natančno predstavil tragedijo, ozadje njenega nastanka in njeno vsebino, jo postavil v zgodovinski in literarni okvir, nam orisal kulturnocivilizacijsko ozadje in okolje njenega

dogajanja ter nas usmerjal pri prvih prevodih jambskih trimetrov v slovenščino. Res izjemno doživetje pa je bil seminar pri latinščini, na katerem smo brali in obravnavali Horacijevo *Pismo o pesništvu*. Dobro polovico pesnitve smo brali skupaj, druga polovica pa je bila namenjena naši obravnavi in komentiranju. Prav ta seminar je bil izjemna šola, saj je profesor Gantar kot izjemen poznavalec Horacija tu zaigral na vse svoje znanstvene in strokovne registre, ker je tematiko poznal do potankosti: besedilo nam je predstavljal in ga interpretiral do najmanjših podrobnosti, opozarjal je na finese in posebnosti, na katere sami nismo bili pozorni ali jih nismo znali izluščiti iz besedila, obenem pa nam je ob naših prvih poskusih prevajanja izvirne metrične oblike (heksametra) v slovenščino dajal napotke, na kaj moramo biti pozorni.

Ena od študijskih obveznosti je bila tudi priprava seminarske naloge v latinščini, s katero se je bilo treba izkazati v tretjem ali četrtem letniku, ko smo imeli študentje že dovolj jezikovnega znanja, da smo lahko dokazovali svojo zmožnost izražanja v latinščini. Tudi ta seminar smo navadno pripravljali in zagovarjali pri profesorju Gantarju. Zanimivejši del seminarja so bili vedno zagovori, ko smo se ob zagovarjanju svojih prevodnih rešitev in rabe latinskega izrazja s profesorjem Gantarjem pogosto spustili v prave debate, ki so ga pogosto nasmejale do solz.

Pri zagovarjanju svojih trditev ni bil absolutno neomajen, ampak se je utemeljenim pojasnilom, če so bila pravilna, pustil tudi prepričati. So nam pa naši starejši kolegi, ki so pri profesorju Gantarju študirali nekaj generacij pred nami, zaupali, da je bil v svojih mlajših letih precej bolj strog in neprizanesljiv.

Bručovanja na našem oddelku dolgo niso bila v navadi; ko pa so bila leta 1992 uvedena, smo se s profesorji vsako leto spomladi srečevali v nekoliko bolj sproščenem okolju. Druženja so postala tradicionalna in bila so edina priložnost, da smo svoje profesorje videli v bolj sproščeni luči. Profesor Gantar se jih je zelo rad udeležil; in večkrat je dokazal, da se zna tudi sprostiti in prešerno poveseleti.

Njegov odnos do študentov je bil vedno spoštljiv, velikokrat nekoliko očetovski in blago pokroviteljski. Kljub svojim številnim zadolžitvam, obveznostim in projektom je bil vedno na voljo za pomoč in vedno pripravljen svetovati in usmerjati. V njegovih očeh je veliko pomenilo, da se trudiš in da pokažeš tudi spoštovanje do stroke. Študente nas je vseskozi spodbujal k navezovanju stikov s kolegi z drugih univerz, predvsem pa k mednarodnemu povezovanju; prav na njegovo pobudo sem se leta 1992 kot predstavnik Slovenije udeležil srečanja Evropske zveze študentov klasične filologije (*Societas Europaea Studiosorum Philologiae Classicae*) v Budimpešti. Delovanje te zveze sicer nikoli ni zaživelo v polni meri, nam je pa uspelo stkati nekaj osebnih vezi in poznanstev.

Med posebnimi zaslugami profesorja Gantarja bi želel izpostaviti njegov prispevek k ohranjanju pouka latinščine pri nas. Danes si težko predstavljamo, koliko truda je v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja skupaj s svojimi stanovskimi kolegi vložil v to, da se je pouk klasike sploh ohranil. Njegov osebni angažma in prizadevanja v okviru Društva za antične in humanistične

študije sem sprva poznal le v osnovnih potezah, natančneje pa sem se z njim seznanil, ko sem se ukvarjal s to tematiko v sklopu svojega doktorskega študija. A prave razsežnosti tega obdobja in vložene truda so se pokazale šele, ko sem imel priložnost, da sem se z njim osebno pogovoril o teh dogodkih, ki jih lahko šteje za enega od svojih številnih uspehov, so pa v njem vendarle pustili grenak priokus, katerega nikoli ni izbrisal niti prerod pouka klasičnih jezikov v začetku devetdesetih let. Te epizode v zgodovini pouka klasičnih jezikov na naših tleh bo treba v naslednjih letih še natančneje raziskati in popisati. Preprosto povedano: bil je zaljubljenec v oba klasična jezika in antiko. Prav zato je veliko svojega časa in energije vložil v to, da jih je ob podpori svojih sodelavcev vedno in povsod branil, zagovarjal in pospeševal. Kaj sta klasična jezika zanj pomenila, po moje priča majhen drobec, ujet v enem od njegovih javnih nastopov. Kot podiplomski študent sem se udeležil okrogle mize o klasični gimnaziji in izobrazbi, ki so jo organizirali v Klubu Nove revije – letnice se žal ne spomnim –, udeležila pa se je vrsta uglednih slovenskih izobražencev. Med nastopi mi je posebej ostal v spominu prav nastop profesorja Gantarja, iz katerega je v razpravi večkrat odkrito privrela na plano njegova osebna bolečina zaradi odnosa do klasike, ki jo je lepo povzel v prav dramatičnem opisu svojih predvsem negativnih osebnih izkušenj in spoznanj, v katerem je velikokrat uporabil formulaciji »moja grščina« in »moja latinščina«.

O njegovem prevajalskem delu bi lahko govoril na dolgo in široko: slovenski prostor je zaznamoval ne le s svojimi prevodi, ki bodo nedvomno predmet natančnejše obravnave v prihodnje, ampak tudi s tem, da je skupaj s profesorjem Simonitijem vzgojil vrsto mlajših prevajalcev. Oblikovati in pripravljati nas je začel že na svojih seminarjih, vedno pa je bil pripravljen s kakšno dobrohotno pripombo ali namigom pomagati in svetovati tudi pozneje, ko smo se samostojno spopadali s prevodi. Njegovo zaslugo vidim predvsem v tem, da nam je znal vcepiti po eni strani smisel za filološko akribijo in skrb za lep jezik, po drugi pa tudi – vsaj večini – miselnost, da je treba prevajati *non verbum de verbo, sed sensum de sensu* in da se je treba naučiti prevod po svojih najboljših močeh približati bralcu. Tega načela se je držal tudi sam pri svojem prevodnem delu. Tako kot raziskovalno delo je tudi prevodni opus profesorja Gantarja v prvi vrsti zaznamovala ljubezen do jezika: do materinščine in obeh klasičnih jezikov. In njegovo nesporno jezikovno mojstrstvo nam potrjujejo sami prevodi ter dve zanje prejeti nagradi: leta 1969 Sovretova nagrada za antologijo rimske lirike in leta 1972 nagrada Prešernovega sklada za prevod dveh Plavtovih komedij. Tudi ob prejetju Zoisove nagrade leta 2010 in Prešernove nagrade 2022 je bilo posebej izpostavljeno njegovo prevodno delo. Sam sem imel priložnost dvakrat sodelovati z njim, in sicer pri ponovni izdaji dveh njegovih prevodnih del: Aristotelove *Poetike* in Psevdo-Longinovega spisa *O vzvišenem*. Ob tem sem lahko neposredno opazoval njegovo delo, saj mi je v obeh primerih zaupal besedilo v pregled in pretres, nato pa sva dolge ure presedela

ob pregledu besedila in se pogovarjala o različnih prevodnih možnostih, interpretirala izraze ali posamezne odlomke ter se odločala. Predvsem me je vedno znova navduševalo njegovo temeljito poznavanje slovenskega jezika, ne le široka paleta jezikovnega znanja, pač pa tudi izjemen besedni zaklad, ki sta bila rezultat ogromno prebrane slovenske in tujejezične literature, poznavanja prevodne dejavnosti, pa tudi poznavanja zgodovine prevajanja iz klasičnih jezikov. Njegovo kritično oko pa je bilo tudi rezultat ukvarjanja s prevodno kritiko (za katero je venomer poudarjal, da je vedno bolj podhranjena, da bi ji bilo treba dati nov zagon in si bolj prizadevati zanjo) ter sodelovanja v Društvu slovenskih književnih prevajalcev in v različnih komisijah.

Moje zadnje srečanje s profesorjem Gantarjem je bilo povezano z Društvom slovenskih književnih prevajalcev, s katerim je bil dolga leta zelo tesno povezan in je bil en mandat tudi njegov predsednik. Vodstvo društva me je namreč prosilo, da pripravim z njim pogovor o njegovem prevajalskem opusu in pogledih na prevajanje. Šlo je za že dolgo načrtovan pogovor kot del praznovanja njegove devetdesetletnice, žal pa je načrte prekrizala epidemija COVID-19, ki je srečanje v društvu zamaknila za skoraj dve leti, saj sam ni želel, da bi srečanje s pogovorom potekalo prek spleta. Med pripravami na pogovor sva se na njegovo željo srečala dan prej; rekel je: »Za kakšno slabo urico, toliko da greva skozi ‚scenarij!« Srečala sva se v kavarni Fužinskega gradu ob 14. uri. Kljub temu, da je bila osrednja tema pogovora njegov prevajalski opus, je pogovor tekkel o vsem mogočem: o trenutnih projektih, o njegovih mladostnih doživetjih in prevodnih poskusih, o ljudeh, s katerimi se je srečeval skozi čas in so vplivali nanj kot prevajalca in še in še (da številnih, njemu lastnih digresij niti ne omenjam). Ko sva se poslovila, je ura kazala 18.30; in midva sva predelala komaj eno četrtino najinega scenarija. Dogodek na sedežu Društva slovenskih književnih prevajalcev je odlično uspel in tudi praznovanje po njem je potekalo v izjemno prijetnem vzdušju; na žalost je bilo to moje zadnje srečanje z njim.

Z njim pa me je povezovalo še nekaj: delo na Wiesthalerjevem latinsko-slovenskem slovarju. Z njim bi skoraj bil povezan začetek njegove kariere; sam mi je v enem od pogovorov zaupal, da mu je skušal njegov profesor Anton Sovrè urediti, da bi lahko na SAZU delal na Wiesthalerjevem latinsko-slovenskem slovarju. Vendar do uresničenja tega ni prišlo, ker je SAZU imela v prednostnem načrtu *Slovar slovenskega knjižnega jezika*; neuresničeni projekt je vseeno ostal zasidran v njegovi zavesti kljub temu, da ga je znanstveno, strokovno in pedagoško delo vodilo drugam. Ko pa je Založba Kres konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja znova obudila projekt, je profesor Gantar skupaj s profesorico Eriko Mihevc Gabrovec prevzel častno mentorstvo nad projektom in ob sodelovanju Bronislave Aubelj, Ksenije Geister in Renate Hrovatič sta do leta 1995 izšla prva dva zvezka slovarja. Sam sem vodenje projekta prevzel konec leta 1997 in delo je ob izdatni pomoči študentov klasične filologije trajalo do uspešnega zaključka leta 2007. Profesor

Gantar je delo na projektu vseskozi spremljal, se redno zanimal o njegovem napredku ter nas moralno vseskozi neomajno podpiral. In vsake nove knjige slovarja je bil izjemno, lahko rečem prav otroško vesel, pri tem pa ni skoparil s pohvalami na račun vseh udeležениh.

Srečevanja z njim so bila vedno nekaj posebnega. Po eni strani strani je s svojim slovesom, izobraženostjo in vedno brežhibno urejenostjo na prvi pogled dajal vtis stroge akademske resnobnosti; a pogovore z njim so poleg jasnih in dognanih misli vedno zaznamovali tudi njegova pristna vedrina in toplina in njemu lasten žlahtni humor: bil je izjemen sogovornik z neizčrpnim naborom informacij in tematik. In bil je neusahljiv vir informacij o preteklosti, tako naše stroke kot tudi nasploh, res živa enciklopedija o razmerah, dogodkih in ljudeh. In te informacije je znal na živ in zanimiv način posredovati tudi naprej; naša oddelčna in osebna srečevanja so bila vedno zapolnjena s tovrstnimi podrobnostmi. In veliko srečo imamo, da je znaten del teh spominov tudi zapisal in objavil.

Profesorja Gantarja se bom spominjal kot izjemnega človeka, kot markantnega učenjaka in do konca neutrudnega znanstvenika. Spominjal se ga bom tudi kot človeka dognanih stališč ter izjemne strokovne in osebne integritete, ki je užival vsesplošno spoštovanje in je bil v svojem osebnem prepričanju in drži vedno stanovit, pa najsi je šlo za njegovo strokovno, osebno, versko ali kako drugo prepričanje.

In spominjal se ga bom kot učitelja: če za koga, lahko res zanj rečem, da je bil profesor, pisano z veliko začetnico. Za nas, mlajše filologe, je bil priča in neposredna vez s starejšimi generacijami, s časom, ki ga je znal ob druženjih vedno živo opisovati in popestriti s prenekaterim zanimivim ekskurzom in ki smo ga v zadnjih letih поблиže spoznavali tudi ob prebiranju njegovih spominov. Z njegovim odhodom kot zadnjim predstavnikom neponovljive generacije se zaključuje neko obdobje in se začenja novo, drugačno.

Njegovi študentje mu dolgujemo večkratno zahvalo: najprej za njegovo delo in za njegov izjemni prispevek k razvoju naše stroke; dalje za to, da je znal v nas vzbujati navdušenje nad antiko in zanimanje za njen vpliv in odmeve v poznejših obdobjih vse do danes; da je znal v nas buditi radovednost in raziskovalno vnemo; da nas je vsestransko uvajal v svet besedil in prevajanja; da nas je opozarjal na večno aktualnost in živost antike ter nas spodbujal, naj se vanjo poglobljamo ter o njej in njenem odmevu tudi kritično razmišljamo; da nam je stal ob strani kot učitelj, mentor, svetovalec in podpornik z nasveti, priporočili in usmeritvami ter tako ali drugače oblikoval ali sooblikoval našo študijsko, pa tudi raziskovalno in poklicno pot; da se je vedno zanimal za naše delo, nas podpiral in nam po potrebi tudi pomagal. Biti njegov študent mi je bilo v veselje in ponos, bilo pa je tudi izjemen privilegij.